

George NEAGOE*

Izbânci și eșecuri ale generației existențialiste sau *Direcția nouă în cultura română*

Abstract

Membrii generației existențialiste au dorit să fie mai mult decât scriitori. Au avut înclinații filozofice. Să au pus probleme legate de condiția omului în lume. Au fost exasperați că le lipsește un destin mare. Au resimțit modernitatea ca pe o vreme a pierderii umanității. Cel mai mult i-a ispitit să devină îndrumători ai națiunii, convinși fiind că toate proiectele înaintașilor au constituit eșecuri lamentabile. Tocmai obsesia profetică, asociată ulterior cu trufia de a schimba soarta unui popor, au dezintegrat existențialismul românesc. Cu excepția lui Eliade, majoritatea "trăiristilor" au fost, din păcate, oameni ai fragmentelor. Au făcut beletristică, s-au consacrat panseurilor, au încercat să reformeze România. S-au implicat în prea multe sfere publice, obținând rezultate îndoioanelnice. Iar atașamentul unora dintre ei pentru extrema dreaptă (Eliade, Cioran, Noica) sau pentru extrema stângă a altora (Petre Pandrea) a fost catastrofal deopotrivă. Dacă există în cultura română o "generație pierdută", atunci nu trebuie să căutăm în poeții din jurul periodicelor "Albatros" și "Kalende" (Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Mihail Crama sau Ben Corlaciu) ori în membrii Cercului Literar de la Sibiu, ci în studenții lui Nae Ionescu.

Cuvinte-cheie: generația existențialistă, generația pierdută, literatură vs. eseul, sistem, fragmentarism, extrema dreaptă, extrema stângă.

The Achievements and Failures of the Existentialist Generation or The New Direction in the Romanian Culture. The members of the existentialist generation wanted to become more than writers. They had philosophic inclinations. They formulated problems regarding human being's condition. They had been exasperated about missing a magnificent destiny. They perceived modernity as a time of losing humanity. They were attracted mostly to lead the nation, as they were convinced they the previous political project were clamorous failures. Precisely this prophetic obsession disintegrated the Romanian existentialism. Excepting Mircea Eliade, the majority of them were not systematic personalities. They activated in many cultural areas, such as literature, essays, literary criticism, achieving doubtful results. And their attachment for the Iron Guard (Mircea Eliade, Cioran, Constantin Noica) or for the Communist Party (Petre Pandrea) was catastrophic. If there is a "lost generation" in the Romanian culture, one must identify it with Nae Ionescu's students, not in the poet gathered around the periodicals "Albatross" and "Kalende" (Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Mihail Crama sau Ben Corlaciu) or the members of the Literary Circle from Sibiu..

Keywords: existentialist generation, lost generation, literature vs. essay, system, fragmentary work, right extreme, left extreme.

Cu scierile generației existențialiste nu mă împac deloc. Caracterul preponderent de eseuri pe teme filosofice, sociologice și

religioase mă împiedică să le înțeleg pe deplin. Totuși, nu-mi lipsește o vagă percepție asupra acestora. Nefiind literați ge-

* Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu" (Academia Română); Universitatea din București - History and Literary Theory Institute "G. Călinescu" (Romanian Academy); University of Bucharest.

nuini, „experiențialistii” îmi creează multiple dificultăți. De pildă, lucrările lui Constantin Noica, *Mathesis sau bucuriile simple* (1934) sau *De caelo* (1937) nu mi-au iscat decât indiferență. Am avut senzația că asist la o vorbărie neconitență, că am în față un aluat nefrământat de probleme lipsite de coeziune. La fiecare lectură, mi s-a părut că sunt pus în față unor false probleme. Responsabilă e doar îndărătnicia mea de a-i răspunde cu aceeași monedă gânditorului, știind că disprețuia critica literară. În ceea cea mă privește, mă ghidez după mărturisirea lui E. Lovinescu din *Memoriile*: „Sunt critic literar, nici mai mult, dar nici mai puțin”. Cred că un spirit cu o cultură covârșitoare, aşa cum era inițiatorul proiectului de facsimilare a „Caietelor Eminescu”, a comis o gafă intelectuală, nerecunoscând importanța unor funcții în societate. Din punctul meu de vedere, există loc pentru orice tip de intelectual, cu o singură condiție: să-și îndeplinească rolul cu rigoare și să stăpânească domeniul în care activează. Lipsa aceasta de toleranță profesională poate fi socotită un eșec personal, nu și al tuturor discipolilor lui Nae Ionescu. Să ne amintim că Mircea Vulcănescu a redactat câteva zeci de croniци literare, Mihail Sebastian a fost un bun comentator al prozei, iar Eugen Ionescu s-ar fi dovedit un critic destoinic, dacă n-ar fi abandonat recenziile în favoarea dramaturgiei. Însă nu foiletoanele despre literatura română interbelică i-au impus pe cei trei și, *in extenso*, pe ceilalți. „Noua generație” și-a consumat energia în proiecte ample, fără a crea opere durabile. Unele dintre romanele lui Eliade (*Întoarcerea din Rai, Huliganii*) se încheagă din conferințe și monoloage referitoare la etică și la conflictul cu semenii, altele (*Maitreyi, Nuntă în cer*) reprezintă drame stârnite de capricii. Cărțile lui Sebastian, mai puțin confesiunile din *De două mii de ani și Cum am devenit huligan*, sunt dulcegării. Poezia lui Eugen Ionescu are tonalitate discretă și epigonică. Eugen Simion a sintetizat aprehensiunea criterioniștilor față de literatori: „Eseul, la modă,

în anii '30, îi pare o formă hibridă, un gen oricum inferior. Mai mult, Eliade este de părere că literatura însăși este un gen inferior. O idee pe care Noica o păstrează până târziu. A murit, probabil, cu ea și cu sentimentul său față de zeflemeaua lui I. L. Caragiale. Cioran mărturisește că n-a putut niciodată citi până la capăt pe Balzac. Eliade l-a citit și a făcut și el însuși literatură de ficțiune, doavadă că neîncrederea în literatură a fost doar o criză de tinerețe”¹. În concordanțele trioului, regăsim nu doar repulsia împotriva unei îndeletniciri incompatible cu propriile preocupări și idealuri, ci și o mutație specifică intelectualilor formați sub girul lui Nae Ionescu. Ei vor să fie mai mult decât scriitori. Au înclinații filosofice. Își pun probleme legate de condiția omului în lume. Sunt exasperați că le lipsesc un destin mare. Resimt modernitatea ca pe o vreme a pierderii umanității. Cel mai mult îi ispitește să devină îndrumători ai națiunii, convinși fiind că toate proiectele înaintașilor au constituit eșecuri lamentabile. Tocmai obsesia profetică, asociată ulterior cu trufia de a schimba soarta unui popor, au dezintegrat existentialismul românesc.

Cu excepția lui Eliade, majoritatea „trăiștilor” au fost, din păcate, oameni ai fragmentelor. Au făcut beletristică (Cioran și Noica s-au îndeletnicit cu proza de idei fără s-o recunoască), s-au consacrat panseurilor, au încercat să reformeze România. S-au implicat în prea multe sfere publice, obținând rezultate îndoioanelnice. Iar atașamentul unora dintre ei pentru extrema dreaptă (Eliade, Cioran, Noica) sau pentru extrema stângă a altora (Petre Pandrea) a fost catastrofal deopotrivă. Dacă există în cultura română o „generație pierdută”, atunci nu trebuie să-o căutăm în poetii din jurul perioadelor „Albatros” și „Kalende” (Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Mihail Crama sau Ben Corlaciu) ori în membrii Cercului Literar de la Sibiu, ci în studenții lui Nae Ionescu. Anunțându-și turbulent intrarea în scenă, făcând atât frondă culturală, cât și biologică

¹ Fragmente critice: Cioran, Noica, Eliade, Mircea Vulcănescu, IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000, p. 20.

(segregarea între tineri și bătrâni), apartenenții grupării existentialiste nu și-au permis locurile care, probabil, li s-ar fi cuvenit în climatul cultural românesc. Expresia lingvistică s-a numărat printre factorii decisivi care au condus la o asemenea stare de fapt. Niciunul dintre vârfurile generației – poate cu excepția lui Eugen Ionescu (în *Nu*) – nu și-a scris măcar una dintre operele majore în tinerețe. Intelectualii rămași în străinătate după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial au transformat în avantaj persecuțiile venite din partea „democrației populare” de la București. Adeziunea legionară și statutul de tranștuși, de „dușmani ai poporului” în termenii propagandei comuniste, le-au anulat câtorva posibilitatea de a se reintegra în țara natală. Dar asta a însemnat și reorientarea către o limbă de circulație internațională – franceza – care le-a asigurat devenirea în personalitate și de importanță mondială. Prin urmare, în exil, Eliade, Cioran și Ionescu și-au câștigat fotolii în loja celor mai însemnați creatori din secolul al XX-lea, obținând astfel o revanșă universalistă împotriva urii politice. Victoria lor cea mai însemnată a constat în dobândirea calității de personalitate unicat. E drept că unul dintre ei, anume creatorul teatrului absurdului, și-a adaptat grafia numelui conform necesităților din Hexagon. Numai că decizia lui și-ar afla explicația atât în rațiuni geografice (stabilirea în Paris), cât și în sentința primită din partea autorităților române de a-l condamna la închisoare din pricina unui articol, apărut sub genericul *Scrisoare din Paris* în nr. 3, din martie 1946 al „Vietii românești”, în care critica în special năravurile armatei și lipsa de pregătire a acesteia. Cei rămași în țară, Sebastian, Vulcănescu, Noica, au fost împiedicați de factori politici să-și continue evoluția. Putem afirma că autorul *Jocului de-a vacanță* a murit la timp, înainte de a se compromite din pricina relației tot mai apropiate cu extrema stângă. Vulcănescu a pătimit în urma participării în guvernul format de Ion Antonescu după rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941. Încarcerarea i-a pricinuit decesul. Iar Noica, după domiciliul obligatoriu și detenția severă, a mers în direcția naționalismului ceaușist, fără a fi

asimilat exagerărilor protocroniste. De fapt, în 1945, după înfrângerea Germaniei naziste, exaltata și răzvrătită „generație Tânără” se pulverizase. Componenții se împrăștiaseră, dușmânindu-se chiar fățiș. Eugen Ionescu, singurul care nu se rinocerizează, surprinde situația critică a colegilor de altădată. Într-o epistolă adresată lui Tudor Vianu, fostul atașat cultural la Vichy arăta cum s-au rinocerizat foștii colegi. Legionarismul i-a ucis fie moral, fie fizic. Cuvintele dure nu exprimă ranchiușă. Ascund exasperarea că mulți oameni de calibru s-au lăsat cuprinși de furia purificării fasciste. Vituperările consemnează un microjurnal agoniac, al imbecilizării, al puterii malefice de a seduce, al dezorientării. Negativistul de altădată trăiește într-o lume lipsită de repere, crepusculară, având ca vecini ființe cadaverice: „Generația «Criterion», fudula «tânără generație» de acum cincisprezece și zece ani s-a descompus, a pierit. Nici unul din noi nu avem încă patruzeci de ani și suntem sfârșiți. Alții, atâția, morți. Generația d-tale e mult mai norocoasă. Noi am fost niște bezmetici, niște nenorociți. În ceea ce mă privește, nu-mi pot reprosha că am fost fascist. Dar lucrul acesta se poate reprosha aproape tuturor celorlalți. M. Sebastian își păstrase o minte lucidă și o omenie autentică. Ce păcat că nu mai este! Cioran e aici, exilat. Admite că a greșit, în tinerețe, mi-e greu să-l iert. A venit sau vine zilele astea Mircea Eliade: pentru el totul e pierdut de vreme ce «a învins comunismul». Asta e un mare vinovat. Dar și el, și Cioran, și imbecilul de Noica, și grasul Vulcănescu, și atâția alții (Haig Acterian, M. Polihroniade) sunt victimele odiosului defunct Nae Ionescu. Dacă nu era Nae Ionescu (sau dacă nu se certă cu regele) am fi avut, astăzi, o generație de conducători valoroasă, între 35 și 40 de ani. Din cauza lui toți au devenit reacționari. Al doilea vinovat este Eliade: la un moment dat era să adopte o poziție de stânga. Sunt de atunci cincisprezece ani. Haig Acterian, Polihroniade fuseseră comuniști. Au murit din cauza prostiei și încăpătânării. Eliade a antrenat și el o parte din «colegii de generație» și tot tineretul intelectual. Nae Ionescu, Mircea Eliade au fost îngrozitor de ascultați. Ce era dacă ăștia erau maestri

buni”². Semnatarul rândurilor identifică elementele de coeziune care se confundă cu cele de coroziune. Pe de o parte, stă liderul grupului, Mircea Eliade, al cărui *Itinerariu spiritual* din „Cuvântul” (1927) l-a determinat pe Dan C. Mihăilescu, făcând o analogie cu Spania, să vorbească despre o generație ’27, cu altă fizionomie decât cea modernist-interbelică. Pe de altă parte, Nae Ionescu, filosoful fără operă, geniul oralității, pedagogul nonconformist, polemistul turbulent, probabil una dintre eminențele cenușii ale Gărzii de Fier.

Ce înseamnă că Nae Ionescu a fost un mentor? Analizând după criterii distințe, obținem rezultate contradictorii. Impactul său s-a concretizat în două laturi: agent de contaminare ideologică și factor de curățare a prejudecăților. Dacă admitem că ziaristul de la „Cuvântul” i-a ademenit pe Eliade, Cioran și Noica să se numere printre susținătorii „cămășilor verzi”, atunci iese din calcul situația acestuia în seria apostolilor culturali, pentru că a declansat insuccesele politice ale tinerilor săi colaboratori. Rămâne totuși de stabilit rolul magistrului în convertirea legionară a foștilor săi studenți, delimitându-ne de influența incontestabilă asupra formării intelectuale. Repetatele reverențe din partea lui Eliade și a lui Cioran nu se transformă automat în probe ale preschimbării lor în membri ai Gărzii de Fier. O cercetare referitoare la respectivele raporturi se limitează la ipoteze și la bănuieri, deoarece nu cunoaștem pe deplin natura implicării lui Nae Ionescu. De altfel, Florin Turcanu a semnalat imposibilitatea de a tranșa această discuție, din lipsă de probe: „Nimic nu ne permite să spunem cât a fost de influențat Eliade, încă din această perioadă [a începutului colaborării la „Cuvântul”, n.m.], de opinile politice ale lui Șeicaru și Nae Ionescu. E totuși dificil de presupus că a rămas cu desăvârsire indiferent la judecățile pe care aceștia le făceau

asupra actualității, chiar dacă propriile sale articole nu trătau subiecte politice”³. Oricum, posteritatea l-a asimilat pe conferențiarul universitar cu un *spiritus rector* al criterioniștilor. Iar dacă apropierea lui de Corneliu Zelea Codreanu poate fi considerată o treaptă decisivă către înscrierea autorului *Romanului adolescentului miop* în tabăra legionară, eveniment petrecut în 1937⁴, se cuvine să nu ocoli supozitia că editarea în același an a culegerii *Roza vânturilor* ar însemna un omagiu, o tentativă de a-l consacra pe maestru în ipostaza de principal doctrinar al extreamei drepte. Prin selecția întreprinsă, Eliade propunea, în figura lui Nae Ionescu, un factor în semnalarea nevoilor spirituale și civile ale României: ortodoxia ca trăsătură genetică a neamului, neîncrederea în parlamentarism, atacurile formulate împotriva liberalilor și a țărăniștilor, instaurarea unei teocrații.

În altă ordine de idei, pare de netăgăduit că Nae Ionescu a avut rolul unui catalizator în educația colaboratorilor. Din acest punct de vedere, se asemănă cu intervenția modelatoare a lui Lucian Blaga asupra cerchiștilor. Neîndoelnic, a fost un ins charismatic. Din memoriile lui Mircea Vulcănescu (*Nae Ionescu: aşa cum l-am cunoscut*) reiese că Universitatea din București ducea lipsă de pedagogi. Plictiseala trona la cursuri. Fiecare profesor venea în sală și citea însemnările pregătite de acasă. În aceste condiții, încânta spontaneitatea trucată a oratoriei lui Nae Ionescu. Aparentul haos al discursului, demonstrațiile falacioase, contradicțiile ajunseseră metode de predare. Si ele și-au făcut efectul, întrucât, în anii 1920, când comunitatea intelectuală europeană căuta soluții de înlocuire a pozitivismului perimat, când tinerii aveau senzația că progresul să-a împotmolit, cineva răsturna locurile comune, incita la regândirea conceptelor osificate, a prescripțiilor. Un intelectual care îndemna la revizia întregului bagaj de

2 Scrisoare din 19 septembrie 1945, în *Scrisori către Tudor Vianu*, vol. II, ediție de Maria Alexandru-Vianu și Vlad Alexandrescu, București, Editura Minerva, 1994, p. 274-275.

3 Florin Turcanu, *Mircea Eliade: prizonierul istoriei*, traducere din franceză de Monica Anghel și Dragoș Dodu, București, Editura Humanitas, 2005, p. 107.

4 *Ibidem*, p. 338.

cunoștințe socotite infailibile reprezenta o scânteie, declanșând întâi combustia frondei, iar apoi, în câteva decenii, descoperirea vocației oricărui erudit veritabil: pregătirea succesorilor. În acest sens, revelatoare se arată cazurile lui Eliade și Noica. Unul l-a avut ucenic redutabil pe Ioan Petru Culianu. Celălalt a voit să ajungă „antrenor cultural”, umblând prin toată țara, ca Diogene Cinicul cu lampa, în căutarea unor tineri valoroși care să se ocupe de editarea operei eminesciene. O mărturie făcută de gânditorul de la Păltiniș la unica sa întâlnire cu studenții Universității din Capitală, relatată de Eugen Simion într-un articol memorialistic, dezvăluie importanța magistrului în debarasarea de afirmațiile luate de-a gata și în deprinderea refuzului de a se subordona clișeeelor: „„Ce-ați învățat de la Nae Ionescu?” – vine din sală o altă întrebare (primejdioasă pentru acele vremi). Filosoful răspunde prompt și precaut: «M-a învățat să mă dezvălu de filosofie»// Unii au interpretat defavorabil acest răspuns; au văzut în el o trădare intelectuală și în C. Noica, elevul lui Nae Ionescu, un Petre care, la a treia strigare a cocoșului, se leapădă de Iisus. N-aș fi atât de intolerant cu filosoful ființei pentru ființă pus într-o situație cu adevărat dificilă. «M-a învățat să mă dezvălu de filosofie» sugerează o idee care circulă în anii '30 în rândurile tinerilor filozofi. O aflăm, de pildă, la Cioran. Nae Ionescu însuși o spunea în deschiderea cursurilor sale⁵.

Citatul precedent încapsulează meritul fundamental al generației existențialiste. Componenții ei se încumetă să rediscute cultura ca sistem, focalizându-și atenția asupra spațiului românesc. Tratează deopotrivă punctele nevralgice și punctele forte, propunând viziuni diferite de rezolvare. Privindu-le articolele și cărțile după aproape opt decenii, ne dăm seama că „trăiriștii” au numeroase puncte divergente. Istoria li-

terară i-a tratat ca pe o grup compact prin prisma umbrei lui Nae Ionescu, lipsindu-i un instrument adecvat pentru a le descrie dimensiunea intelectuală comună. Elementul ordonator a fost identificat în disprețul față de predecesori și în simpatia legionară. Alexandra Laignel-Lavastine își intemeiază cartea pe teza aceasta: „Aversiunea față de generația precedentă, cea a «bătrânilor», reprezintă fără îndoială trăsătura cea mai simptomatică a grupului. Această revoltă va putea totuși să ia forme foarte diverse. La Ionesco, de exemplu, ea este mai curând polemică decât politică: intervențiile sale stârnesc proteste vehemente în viața literară, în special prima sa carte, *Nu* (1934) – celulă germinativă pentru o lungă serie de «nu»-uri –, mai ales că Tânărul critic vrea aici să demoleze una câte una gloriile consacrate ale scenei locale, mânuind paradoxul și o frondă permanentă mai cu seamă de a exaspera patriotismul literar ambient – și, în mod accesoriu poate, în scopul de a-și exaspera propriul tată, care întruchipează, în ochii lui, șovinismul cel mai mărginit⁶. Însă gerontofobia lor se deosebește de cea manifestată de avangardiștii congeneri (Geo Bogza, Constantin Nisipeanu, Virgil Teodorescu sau Gellu Naum), adversari ai tadiției literare și ai moralei burgheze. Iar apropierea de extrema dreaptă îi diferențiază de poeti ca Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu sau Radu Boureanu, aderenți ai comunismului. Caracteristicile anterioare nu surprind coordonatele definitorii ale învățăceilor lui Nae Ionescu. Pe urmele eliniilor, ei văd în cultură o modalitate ontologică, o cale de supraviețuire, un mijloc de afirmare în istorie. Eugen Simion consideră obsesia trăirii întră cultură, constiința că în afara ei omul nu depășește stadiul vegetal un indiciu al existențialismului⁷. De altfel, moralistul din *Schimbarea la față a României* notează undeva: „„Să fără glorie istoria nu e decât biologie”⁸. Oricare ar fi situația, nu putem

5 *Fragmente critice: Ne revizuim, ne revizuim*, VI, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2009, p. 99-100.

6 Cioran, Eliade, Ionesco: *uitarea fascismului. Trei intelectuali români în vîltoarea secolului*, traducere din franceză de Irina Mavrodi, București, EST – Samuel Tastet Éditeur, 2004, p. 76-77.

7 *Fragmente critice*, IV, p. 18-19.

8 *Schimbarea la față a României* [1936], ediție revăzută de autor, București, Editura Humanitas, 2001, p. 24.

decât să remarcăm că Eliade, Cioran, Noica, Vulcănescu și Eugen Ionescu s-au fixat în conștiința contemporanilor și a posterității ca o fațiune delimitată în raport cu avant-gardistii, cu tradiționaliștii, chiar și cu moderniștii, ceea ce, în ultimă, instanță marchează o victorie a generației. Dintre tinerii cu vîrstă apropiată în epocă, Nicolae Steinhardt este singurul care a remarcat cu acuratețe și cu ironie tendința tinerilor debutanți editorial în 1934 (Cioran, *Pe culmile disperării sau Noica, Mathesis sau bucuriile simple*) de a propune, *mutatis mutandis*, o „direcție nouă în cultura română”, asemenea lui Titu Maiorescu în 1872. Viitorul creator al *Jurnalului fericirii* disociază, în spatele îngâmării și al teribilismului juvenil, o dorință legitimă de a scoate România din inertie. Împrumutând titlul unui articol semnat de liderul Junimii (*Befă de cuvinte*, 1934), Steinhardt privește condescendent și zeflemitor, asemenea unui Caragiale interbelic, intențiile tinerilor „revoluționari”: „Astăzi, ca și la 1872, cultura română e la o răscruce; astăzi, ca și atunci, o direcție nouă își face apariția. Boala se prezintă sub același aspect, cu aceleași simptome, numai că sunt mai grele, mai îngrijorătoare. Înapoia verbalismului dezlănțuit stă prostia triumfătoare și alături de ea gândul adeverat care însuflarește producția ce se numește Tânără: lupta împotriva virtuților și însușirilor burgheze”⁹. Dar șarja nu se îndreaptă contra proiectului cultural național, ci a imposibilității lui de realizare. Steinhardt râde tragic de elanurile vitaliste ale „năștilor”, văzând în acestea simptome ale visării în van. Mesajul codificat din parodia care deschide *În genul tinerilor* ar fi că, sub himera unei generații chemate să înfăptuiască modificarea din temelii a țării, rezidă imposibilitatea de a dăpași stadiul unor *oameni ai începutului de drum* (în terminologia propusă de Paul Cornea cu referire la pașoptiști). Ținta pastișei o recunoaștem în discursul înflăcărat al lui Eliade din *Itinerariu spiritual*: „Pentru cine înțelege – noi suntem generația cea mai binecuvântă-

tată; cea mai făgăduitoare din căte s-au rânduit până acum în țară. Trebuie să ținem seama numai de elită. Suntem cei care au trecut, odată cu copilăria, experiențe diverse și tragice, care au cunoscut viața răsfrântă pe fețele părinților noștri. Unii au suferit mai mult, alții mai puțin. Dar toti ne-am întrebat. Ceea ce nu se făcuse până atunci. Criza religioasă a fost pentru noi mai puternică decât a generațiilor trecute... Confuzia care s-a făcut înaintea noastră, și pe care o fac acum profesorii universitari – noi nu am făcut-o. Pentru că noi am cunoscut o viață mai completă. Am trecut experiențe care ne-au adus la rațiune, la artă, la misticism”¹⁰.

Din nefericire, criterioniștii n-au scăpat de mirajul utopiei. Iar acesta poate fi socotit cea mai mare înfrângere suferită. E aproape imposibil de conceput cum niște intelectuali encyclopediști au intrat prizonieri de bunăvoie în cetățile ideale, dar lipsite de orice fundație. Polii atitudinii respective îi regăsim în Eliade și în Cioran. Unul promovează – uneori cu inconsecvență, depărtându-se de propriile opinii, ca în cazul replicii date prin *Moment nespiritual* (1933) – agitația ortodoxistă, miturile întemeietoare, ajungând să considere Garda de Fier treapta superioară a transformării tinerei generații. Discursul său, inițial apolitic, își aplice, în zece ani, elementele milenarismului creștin. Spiritualitatea devine revoluție „verde” și denunțarea modernității ca timp al îndepărțării de la mântuire: „Anul 1937 a însemnat începutul luptei între «generații». Nu luptă între bătrâni și tineri – cum s-a crezut și s-a spus multă vreme –, ci războiul între două lumi: pe de o parte, lumea veche care credea în pântec (primatul economicului și al politicianismului), iar pe de altă parte, lumea nouă, care îndrăznea să creadă în Duh (primatul spiritualului). Mișcarea tinerească din 1927 s-a născut cu conștiința acestei misiuni istorice: de a schimba sufletul României, subordonând toate valorile unei singure valori supreme: Spiritul.

9 *În genul lui... Cioran, Noica, Eliade*, cu o postfață de Dan C. Mihăilescu, București, Editura Humanitas, 1996, p. 11.

10 „Cuvântul”, 6 septembrie 1927, p. 5.

Subordonare care înseamnă, mai ales în fala eroică – sacrificiu, renunțare la sine, asceză. Sensul istoric al acestei mișcări tinerești nu este deloc greu de descifrat. Avându-și izvoarele vii în creștinism – și

creștinismul încearcă să devină și teologie
națională – și fiindcă formularul moral este
aceea. Cine urmărește performanța și răbdarea
țărănești în vechile concordanțe înaintește și
egozământul, și bucuria deținerii, și viața fără nădej-
de și fără moarte. De obicei și este în
lăsată să vorbească, el s-a întărit în înțelegeri
privante și văzut din spatele ei.¹⁵ Dacă Eliezer
parțicipă un traseu lănit de exortatorul lui
într-o cunoaștere preciză și într-un mod de legătură,
Cioran susține într-o acțiune și „sărbătoarea
țărănească”, considerând că suntem într-o
relație apărătoare cu viața paralela între noi și
țărănește și Bozilește și, în consecință, altăno-
rea nostru destin, atât și respectului național
pentru „țara noastră România cu populația Chinei”
și eliberarea Braziliei. Dar nu vorbește sănătă-
tibelei „țărănește și creștină”, adică la un me-

Printre izbânci și eșecuri, generația exis-
tențialistă își caută încă exegetul care să-i în-
țeleagă toate sursele, influențele, implicațiile
și ideile. Literații stăpânesc prea puțin din
bagajul filosofic necesar pentru a-i situa pe

memorii în jocul valoare. Pionierul și în
sprijinul său, preferind să aibă o cunoaștere
lăță proprie și să nu fie o cunoaștere
literară și literară. De străbate lungățările ex-
ponenților, vizitând și adică scrierile și discu-
țiile politice. Nu cunoașteau cunoașterea astfel
profundă ca pe o generație pe care să o
cunoască și plăcea să o facă cunoaște-
rilelor cunoașterea fizionomii și concre-
ției. Cândva vor fi recompensă.

NOTIGĂNDU-ȘI

Cioran, Schopenhauer și jurnalul său 1944-1945,
edite de către Ionel Teodorescu, Editura
„Humanitas”, București, 2007.

Mihai Căciule, Testimoniul „Aspirații” și dispre „aspira-
ții”, carte compusă de Mihai Căciule,
Editura Humanitas, București, 2007.